

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

УДК 330.34:332.142

JEL Classification: R11, R13, O10

DOI: 10.20535/2307-5651.20.2021.252584

Дергалюк М. О.

кандидат економічних наук,

старший викладач кафедри економіки і підприємництва

ORCID ID: 0000-0002-9244-1625

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Derhaliuk Marta

National Technical University of Ukraine

"Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute"

СТРАТЕГІЧНО-ОРІЄНТОВАНА МОДЕЛЬ ВПЛИВУ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПОТЕНЦІАЛОФОРМУЮЧОГО ПРОСТОРУ НА РОЗВИТОК РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ

STRATEGIC-ORIENTED MODEL OF THE INFLUENCE OF THE TRANSFORMATION OF POTENTIAL-FORMING SPACE ON THE REGIONAL ECONOMY DEVELOPMENT

Стаття присвячена розробленню стратегічно-орієнтованої моделі впливу трансформації потенціалоформуючого простору на розвиток регіональної економічної системи. Зокрема, окреслено основні положення та умови її побудови. Методологічною базою дослідження є концепції стратегічного управління та провідні положення теорії регіональної економіки та її розвитку, що враховують просторовий аспект. Також у межах дослідження використано такі загальнонаукові та специфічні методи наукового пізнання, як аналіз, синтез, узагальнення, систематизація, системний та синергетичний підходи, на основі яких було визначено передумови стратегічно-орієнтованої моделі впливу трансформації потенціалоформуючого простору на розвиток регіональної економічної системи, її склад, а також провідні характеристики. Доведено необхідність застосування системного та стратегічного підходів до розроблення стратегічно-орієнтованої моделі впливу трансформації потенціалоформуючого простору на розвиток регіональної економічної системи. Задля розроблення стратегічно-орієнтованої моделі впливу трансформації потенціалоформуючого простору на інтенсифікацію розвитку регіональної економічної системи було розглянуто процес моделювання та виділено принципи його реалізації, що має практичне значення. Запропоновано етапи побудови соціально-орієнтованої моделі впливу трансформації потенціалоформуючого простору на розвиток регіональної економічної системи.

Ключові слова: стратегія, модель, моделювання, стратегічно-орієнтована модель, потенціалоформуючий простір, розвиток, регіональна економічна система, регіон.

The article is devoted to the development of a strategically oriented model of the impact of the transformation of the potential-forming space on the intensification of the development of the regional economic system. In particular, the main provisions and conditions of its construction are outlined. The methodological basis of this study are the concepts of strategic management and the leading provisions of the theory of regional economy and its development, taking into account the spatial aspect. Also within this study were used such general and specific methods of scientific knowledge as analysis, synthesis, generalization, systematization, systemic and synergistic approaches, etc. and based on which the prerequisites of strategic-oriented model its composition, leading characteristics. The necessity of applying systemic and strategic approaches to the development of strategically-oriented model of influence of transformation of potential-forming space on intensification of development of regional economic system in post-industrial economy, formation of which is characterized by strengthening of integration and globalization manifestations. Based on this, modernization is needed mechanisms for implementing strategic management in accordance with the requirements of the post-industrial stage of development. In order to develop a strategically oriented model of the impact of the transformation of the potential-forming space on the intensification of the regional economic system, the modeling process was considered and the principles of its implementation were highlighted, which is of practical importance. The stages of construction of the socially-oriented model of influence of transformation of potential-forming space on intensification of development of regional economic system are offered. The main features of the strategically-oriented model of the influence of the transformation of the potential-forming space on the intensification of the development of the regional economic system are also identified.

Keywords: strategy, model, modeling, strategically-oriented model, potential-forming space, development, regional economic system, region.

Постановка проблеми. Глобалізаційні процеси, які відбуваються у світовій економічній системі, та перетворення будови потенціалоформуючого простору за постіндустріальних умов, збільшення конкурентних проявів як між регіонами, так і між країнами залежно від нових ресурсів, можливостей та ринків ведуть до трансформаційних зрушень, під впливом яких перетворення структури потенціалоформуючого простору приводить до необхідності пошуку такого напрямку зрушень економічних суб'єктів та адаптації до них на основі формування побудови системно-інтегрованого потенціалоформуючого простору як фундаменту врегулювання економічних інтересів регіональних агентів, застосування нових видів конкурентних дій, що відповідають умовам реалізації постіндустріальної моделі розвитку економіки [1; 3; 5–8].

Потреба подальшого розвитку регіональної економічної системи та її інтенсифікації в умовах трансформації потенціалоформуючого простору вимагає визначення процесів, які протікають у сучасних умовах формування такого підходу до розуміння регіону, який визначає його як об'єкт трансформаційних перетворень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тематиці стратегічного управління розвитком регіональних економічних систем присвячені праці багатьох вітчизняних учених, таких як З. Варналій, Б. Данилишин, М. Долішній, О. Новікова, В. Поповкін, М. Фащевський, Л. Чернюк.

Серед закордонних та вітчизняних учених, роботи яких пов'язані з інтенсифікацією розвитку регіональних економічних систем, передусім слід назвати таких, як О. Амоша, Б. Буркинський, М. Бутко, А. Вебер, В. Крісталлер, В. Леонтьєв, А. Льош, В. Петті, Ф. Перру, Д. Рікардо, А. Сміт, В. Симоненко, І. Сторолянська, С. Тульчинська, Й. Тюнен.

Проте питання, які стосуються формування та застосування дієвої стратегічно-орієнтованої моделі впливу трансформації потенціалоформуючого простору на інтенсифікацію розвитку регіональної економічної системи, потребують подальшого дослідження.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є розроблення стратегічно-орієнтованої моделі впливу трансформації потенціалоформуючого простору на розвиток регіональної економічної системи. Для досягнення зазначеної мети в межах статті ставляться та вирішуються такі завдання:

1) визначити та окреслити основні передумови стратегічно-орієнтованої моделі впливу трансформації потенціалоформуючого простору на розвиток регіональної економічної системи;

2) визначити основні характеристики стратегічно-орієнтованої моделі впливу трансформації потенціалоформуючого простору на розвиток регіональної економічної системи.

Виклад основного матеріалу. Сучасна система управління розвитком потенціалоформуючого простору, яка сьогодні створюється під впливом постіндустріальних тенденцій з використанням системного підходу до стратегічного управління, охоплює вирішення широкого кола завдань, застосовуючи для цього різноманітні методи та засоби впливу. Умовою досягнення їхньої узгодженості є відповідна стратегічна орієнтованість розвитку. Розуміння того, що ефективно управляти системою неможливо без застосування

інструментів, що є простішими за неї, дає змогу дійти висновку, що в сучасних умовах постіндустріального етапу розвитку, який супроводжується інформатизацією, цифровізацією, інновацізацією та креативізацією суспільства, структурізація та механізми реалізації стратегічного управління мають бути модернізованими відповідно до нової стадії розвитку суспільства.

Проведений аналіз наукових досліджень із проблематики стратегічно-орієнтованого моделювання та управління розвитком регіональної економічної системи показав, що їх більша частина не враховує вплив сучасних трансформацій потенціалоформуючого простору, ґрунтуючись на неокласичній концепції регіонального економічного росту, та не розглядає особливості структурних та змістовних складових частин методології розвитку регіональної економічної системи та його інтенсифікації в умовах становлення нової економіки.

За таких обставин основними факторами, на які спрямована увага дослідників, є ті, що передусім підвищують виробничу складову частину потенціалу регіональної економічної системи, а саме кількісні та якісні характеристики природних ресурсів, кількість трудових ресурсів та рівень їх кваліфікації, обсяг капіталу, технологічний рівень. Головна мета полягає у забезпеченні сталого розвитку та здоланні диференціації регіональних економічних систем, які виступають як виробничі елементи, взаємозв'язок та баланс між якими досягаються за рахунок ринкових факторів, тобто такий підхід більше належить до індустріального етапу розвитку, ніж постіндустріального, а також вимагає вжиття модернізаційних заходів, які враховують новітні тенденції та реалії.

Необхідно відзначити, що в сучасних умовах інтенсифікація розвитку регіональної економічної системи перебуває під впливом трансформації потенціалоформуючого простору, який розглядається як система накопичених ресурсів, можливостей, технологій, що посилюються відповідно до стратегічних завдань інтенсифікації трансформаційних процесів. Трансформація потенціалоутворюючого простору відбувається на основі стратегічного управління та стимулів динамічного розвитку. З урахуванням цього необхідно звернутися до певних категорій, які можна віднести до оціночних, які пов'язані з процесом узгодження ціннісних орієнтирів та інтересів у зазначених питаннях, тобто до категорії «модель».

Багатоаспектність, складність, багатофункціональність системи впливу трансформації потенціалоформуючого простору на розвиток регіональної економічної системи формують зв'язок на основі застосування методів ситуаційного та системного аналізу та імітаційного моделювання, що робить можливим визначення пріоритетних цілей та векторів функціонування регіональної економіки.

Зазначено, що за таких умов особливе місце посідає метод моделювання, який часто застосовується у прикладних регіональних дослідженнях. Моделювання – це засіб пізнання певного об'єкта дослідження на основі утворення формально ідентичної моделі, що відображає його властивості [4; 9]. Воно охоплює вивчення реальних систем та процесів різноманітного характеру, виокремлення підсистем та елементів, а також взаємозв'язків між ними, їх функціональні аспекти, обмежувальні параметри та фактори [3; 4].

Виходячи з цього, можемо сформулювати такі принципи моделювання:

- об'єктивна відповідність моделі оригіналу (процес створення моделі не є вільним, він повинен враховувати об'єктивний структурний аспект безпосередньо об'єкта дослідження, який моделюється та функціонує незалежно від суб'єкта моделювання);

- валідація, обґрунтованість моделі, що полягає в можливості співставлення створеної моделі з реальними властивостями реальної системи;

- екстраполяційність інформації моделі – можливість після створення моделі та її вивчення екстраполювати отриману інформацію на об'єкт дослідження.

Отже, стратегічно-орієнтована модель, на наше переконання, є моделлю, яка дає змогу чітко окреслити цілі розвитку регіональної економічної системи, напрями їхнього досягнення, механізми взаємодії, уточнення та перетворень у майбутньому. Вона не є сталою та повинна відображати панівну концепцію розуміння поточної ситуації, її оцінку, межі та стратегічні цілі. Саме ці аспекти розкривають розуміння стратегічно-орієнтованої моделі, до найбільш важливих характеристик якої слід віднести системність, базування на концептуальних засадах регіонального розвитку, визначеність у часі, визначення якісних параметрів стратегічних векторів розвитку з одночасним їх поєднанням із прогностичними кількісними параметрами.

Засновуючись на вищевикладеному, пропонуємо такий процес розроблення соціально-орієнтованої моделі впливу трансформації потенціалоформуючого простору на розвиток регіональної економічної системи, який містить низку етапів (рис. 1).

Основною метою стратегічно-орієнтованої моделі впливу трансформації потенціалоформуючого про-

стору на розвиток регіональної економічної системи під впливом постіндустріальних тенденцій є досягнення умов зростання добробуту населення, які залежать від якості економічного, соціального, екологічного, інноваційного, інформаційного, креативного та цифрового просторів.

Для досягнення цієї мети потрібно сформувати в потенціалоформуючому просторі задля розвитку регіональної економічної системи умови, які б сприяли появі та підтримували розвиток конкурентоспроможних регіональних агентів, що включає такі аспекти:

- інфраструктурне забезпечення шляхом розвитку транспортної сфери, сфери зв'язку та обслуговування, побудови житла та шляхів;

- економічна інфраструктура (ринкові інститути);

- інформаційна інфраструктура (інформаційні ресурси, телекомунікаційні мережі та канали передачі даних, засоби комунікації);

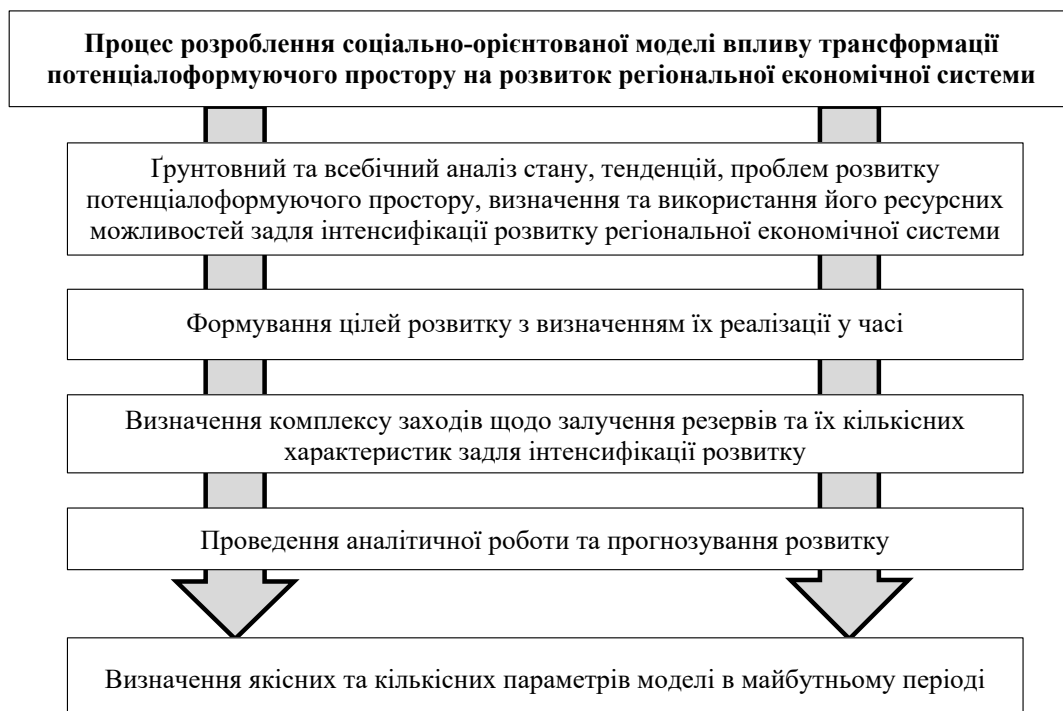
- цифрова інфраструктура (розбудова інфраструктури високошвидкісного мобільного Інтернету, хмарної інфраструктури, е-комерція та е-бізнес);

- креативно-культурна інфраструктура (книгарні, бібліотеки тощо);

- умови для формування та накопичення досвіду, вмінь, знань, що сприяє генеруванню та розвитку інновацій;

- соціальне середовище, яке мотивує інноваційний розвиток та ефективну соціальну взаємодію.

Реалізація поставленої мети буде приводити, на нашу думку, до виникнення синергійного ефекту, що сприятиме адаптації регіонів до трансформації потенціалоформуючого простору та забезпечить ефективне функціонування й розвиток регіональної економічної системи в умовах трансформації потенціалоформую-

Рисунок 1 – Етапи побудови соціально-орієнтованої моделі впливу трансформації потенціалоформуючого простору на розвиток регіональної економічної системи

Джерело: запропоновано авторкою

чого простору, викликаній низкою постіндустріальних тенденцій.

Висновки. Таким чином, ідентифіковано та охарактеризовано основні положення та умови побудови стратегічно-орієнтованої моделі впливу трансформації потенціалоформуючого простору на розвиток регіональної економічної системи. Виявлено, що в умовах постіндустріального етапу розвитку, який супроводжується поширенням глобалізаційних та інтеграційних тенденцій, процесами інформатизації, цифровізації, інновацізації та креативізації, а також транспарентністю вітчизняної економіки, необхідним є застосування системного та стратегічного підходів до впливу трансформації потенціалоформуючого простору на розвиток регіональної економічної системи, що ґрунтується на динамічних аспектах розвитку. При цьому реалізація стратегічного управління потребує модернізації відповідно до умов становлення нової економіки.

Виокремлено головні характеристики стратегічно-орієнтованої моделі впливу трансформації потенціалоформуючого простору на розвиток регіональної економічної системи, які забезпечують функціонування

системи більш високого рівня, а саме національної економічної системи; складаються з численних зв'язків різного характеру та схильні до структурних перетворень; мають управлінську складову частину (системи державних органів), функціональну складову частину (комплекс взаємозв'язаних ресурсів та економічних агентів, які пов'язані та співпрацюють один з одним у сфері виробництва, розподілу, обміну та споживання, формуючи єдине ціле), виробничу складову частину (сукупність економічних агентів), соціальну складову частину (сукупність громад із притаманними їм характеристиками та відносинами між ними); адаптовані до перетворень реального характеру, а також до детермінуючого впливу суб'єктивного характеру; мають притаманні дисипативність та динамічність.

Подальшого дослідження потребують питання модернізації стратегічного управління щодо розвитку регіональної економічної системи на основі стратегічно-орієнтованої моделі впливу трансформації потенціалоформуючого простору та розроблення нових підходів до дослідження потенціалу регіону з точки зору його можливості забезпечувати інтенсифікацію розвитку регіону.

Література:

1. Бавико О. Формування стратегії постіндустріального розвитку регіонального економічного простору. *Ефективна економіка*. 2012. № 7. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1255>.
2. Горбач Л. Теорії та концепції економічного розвитку регіонів: суть, значення та генезис. *Науковий вісник Волинського державного університету імені Лесі Українки*. 2007. № 12. С. 153–157.
3. Динамічність як узагальнююча властивість просторової системи. URL: <http://inform.org.ua/dinamichnist-yak-uzagalnyuyucha-vlastivist-prostorovo-sistemi.html>.
4. Касьяненко В., Старченко Л. Моделювання та прогнозування економічних процесів : навчальний посібник. Суми : Університетська книга, 2006. 184 с.
5. Соскін О. Необхідність зміни економічної моделі для конкурентоспроможного розвитку України. *Економіка ринкових відносин*. 2010. № 5–6. С. 137–147.
6. Томарева-Патлахова В. Моделі регіонального розвитку в контексті економічних реформ. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2013. № 1. С. 76–80.
7. Тульчинська С. Концепція інноваційного розвитку регіонів на основі регіональних переваг. *Актуальні проблеми економіки*. 2012. № 9. С. 138–142.
8. Тульчинська С. Інтелектуально-інноваційна модернізація економіки України: теоретико-методологічні аспекти : монографія. Київ : НТУУ «КПІ», 2009. 488 с.
9. Шараров О., Дербенцев В., Семьонов Д. Економічна кібернетика : навчальний посібник. Київ : КНЕУ, 2004. 231 с.
10. Mintzberg H. The rise and fall of strategic planning. N.Y. : The free press, 1994.

References:

1. Bavyko, O. (2012). Formuvannya stratehii postindustrialnogo rozvytku rehionalnogo ekonomichnogo prostoru. [Formation of the strategy of post-industrial development of the regional economic space]. *Efektivna ekonomika* [Effective Economy]. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1255>.
2. Horbach, L. (2007). Teorii ta kontseptsii ekonomichnogo rozvytku rehioniv: sut, znachennia ta henezys [Theories and concepts of economic development of regions: essence, meaning and genesis]. *Naukovyi visnyk Volynskoho derzhavnogo universytetu imeni Lesi Ukrainky* [Scientific Bulletin of Volyn State University named after Lesya Ukrainka], 12, 153–157 [in Ukrainian].
3. *Dynamichnist yak uzagalniuyucha vlastivist prostоровoi systemy* [Dynamics as a generalizing property of a spatial system]. URL: <http://inform.org.ua/dinamichnist-yak-uzagalnyuyucha-vlastivist-prostorovo-sistemi.html>.
4. Kasianenko, V., Starchenko, L. (2006). *Modeliuvannya ta prohnozuvannya ekonomichnykh protsesiv* [Modeling and forecasting of economic processes]. Sumy: Univer. kn. [in Ukrainian].
5. Soskin, O. (2010). Neobkhdnist zminy ekonomichnoi modeli dlia konkurentospromozhnogo rozvytku Ukrainy [The need to change the economic model for the competitive development of Ukraine]. *Ekonomika rynkovykh vidnosyn* [Economics of market relations], 5–6, 137–147 [in Ukrainian].
6. Tomareva-Patlahova, V. (2013). *Modeli rehionalnogo rozvytku v konteksti ekonomichnykh reform* [Models of regional development in the context of economic reforms]. *Derzhava ta rehiony* [State and regions], 1, 76–80 [in Ukrainian].
7. Tulchynska, S. (2012). Kontseptsiiia innovatsiynogo rozvytku rehioniv na osnovi rehionalnykh perevah. [The concept of innovative development of regions on the basis of regional advantages]. *Aktualni problemy ekonomiky* [Current problems of the economy], 9, 138–142 [in Ukrainian].
8. Tul'chyn's'ka, S. (2009). *Intelektual'no-innovatsijna modernizatsiia ekonomiky Ukrainy: teoretyko-metodolohichni aspekty* [Intellectual-innovative modernization of the Ukrainian economy: theoretical and methodological aspects], NTUU "KPI", Kyiv, Ukraine.
9. Sharapov, O., Derbentsev, V., Semonov, D. (2004). *Ekonomichna kibernetika* [Economic Cybernetics]. Kyiv: KNEU, 2004 [in Ukrainian].
10. Mintzberg H. The rise and fall of strategic planning. N.Y.: The free press, 1994 [in English].